

ГРИГОРІЙ НУДЬГА – ЖЕРТВА І СВІДОК ГЕНОЦИДУ УКРАЇНЦІВ

Безперечно, Григорій Нудьга – знакова постать на полі української культурології у добу окупації нашого краю російським комуніфашистським імперським режимом з державною вивіскою СРСР. Безперечно, Григорій Нудьга – яскрава постать талановитого ученого-україніста з почуттям людської і національної гідності, яке мужньо беріг у найтяжчі хвили життя. Так, він із небагатьох свідомих українців, який стражденно пережив україновбивчий режим «союзної» тюрми народів. Так, він був принижений і зневажений режимом і його колаборантами. Але за що? Чому так ставилися до чесного, сумлінного ученого, який самовіддано працював на славу України?

З документів і спогадів про вченого багато тепер знаємо про тернистий шлях Г. Нудьги, але й досі оті «за що?», «чому?», «хто винен?» залишаються без чіткої відповіді, як самозрозумілий знак доби.

Одинадцятирічний нащадок козацької родини (на Слобідщині і досі чимало сіл і селищ, де кутки називають сотнями!) з села Артюхівка Роменського району Сумської області у важких обставинах першого голодомору більшовицької окупації запозятливо почав здобувати освіту в омріяній для тих часів семиріччі – за царського режиму українських шкіл взагалі не було.

1928 рік. Саме в цю фазу вписалася шкільна семирічка Г. Нудьги, бо вже у наступному 1929 р. кремлівська сталінська банда дала команду «фас» на українців – найперше на українську інтелігенцію

і на українських селян. Наполегливий, здібний, творчого складу мислення випускник семирічки ще встиг пройти курс дворічного навчання у Гадяцькому педучилищі і врешті опинитися на учительській посаді у рідній Артюхівці, де, як він пише, у 1932 р. «отрапив у потік смерті, викликаній штучно створеним голодом»¹.

Навчаючись у школі та училищі, хлопець не піддався одурманюючій ідеології **імпербільшовизму**. Він жадібно читав, пробував свої літературні сили, з пієтетом ставився до спадщини світочів української культури, літератури. У Гадячі, як він пише, у бібліотеці «море книг» «дух перехопило», а в музеї Драгоманових, де він доторкнувся до рукописів Лесі Українки, Олени Пчілки, Михайла Драгоманова та інших письменників, його на все життя полонила праця над рукописами. Так майбутній дослідник дістав імпульс ученого, який працює **над першоджерелами**, а це дуже контрастувало з толерованими владою псевдовченими-верхоглядами, які рясно цитували боговождів режиму, списували і перекручували на заданий лад чужі праці, догідливо паплюжили імена світочів національної культури.

«Тут я відчув смак літературної творчости», – писав Г. Нудьга. Тоді ж він у Гадячі створив «акварельний малюнок хати Драгоманових, де жив Михайло, Леся Українка, Олена Пчілка, Ольга Кобилянська та інші діячі культури й літератури»². Окупанти ще до війни знищили цей будинок-музей і, як писав Г. Нудьга у 1989 р., «тепер мій малюнок став цінним документом історії, бо чи не єдиний з того часу»³.

Цілком природно, що заглибленого в українську культуру юнака причарували багатющі скарби нашої народної словесности, кобзарство, яке пізнав він на рідній Слобідщині з дитинства. Це замилювання також ішло в розріз з наставленням окупантів на знищення традиційної народної культури нашої нації. Народна

¹ Нудьга Григорій : біобібліографічний покажчик / [упоряд. В. Івашківа, Р. Марківа, А. Вовчака ; передм. Р. Марківа] ; Львівський національний університет імені Івана Франка, Кафедра укр. фольклористики ім. Ф. Колесси ; Фондація ім. Г. Нудьги. – Львів, 2007. – С. 142.

² Там само. – С. 142.

³ Там само.

казка, козацька дума, політична історична пісня, традиційна народна обрядовість були тоді поза законом. Уже з самих початків окупації більшовицькі культуртрегери готували масштабне знищення кобзарства, клали край «кобзарському націоналізму», замінювали традиційні народні музичні інструменти т. зв. «загальнозрозумілими» – російськими: «кудесніца-гармошка», балалайка, баян, гітара... Вже у перше десятиліття окупації (1922–1932) виходить низка постанов для знищення «кобзарського націоналізму», серед яких: 1. Про заборону жебрацтва; 2. Про обов'язкову реєстрацію музичних інструментів у відділах міліції та НКВС; 3. Про затвердження репертуару в установах НКО; 4. Положення про індивідуальну та колективну музико-виконавчу діяльність⁴.

Ідеологічне одурманення серед молоді інтелігенції породжує заклики: «Кобза захоче в собі повну небезпеку, бо надто міцно зв'язана з націоналістичними елементами української культури, з романтикою козацькою й Січі Запорізької» (Ю. Смоліч); треба покласти край «закобзаренню України», мусимо «вбивати колом закобзарену психіку народу» (М. Хвильовий). Комсомольський поет М. Бажан пише поему «Сліпці», в якій з сатанинською люттю закликає вибити у «скигліїв», «зрайців», «смердючих недоносків» (тобто кобзарів) їх скарб – «стопрокляті пісні». Виносячи вирок співцю, М. Бажан підписує смертний присуд усьому кобзарству:

Помреш, як собака, як вигнаний зайда,
Догравай, юродивий, спотворену гру!

Бо ж наступають нові часи, коли кредом життя стане:

Вірую – не кобзою,
Вірую – не лірою,
Вірую полум'ям серця і гніва!⁵

Так було підведено до того страшного злочину, що взимку 1933 р. безслідно зникли три сотні учасників кобзарського з'їзду

⁴ Черемський К. З історії нищення українського кобзарства / Кость Черемський // Нова Україна. – Харків, 1993. – № 2. – С. 11.

⁵ Там само.

у Харкові. Нищили історичну пам'ять нації найбрутальнішою брехнею, напр., у видаваній тоді «БСЭ» за постановою ЦВК СРСР 13.02.1925 (почала виходити з 1926 р.) Б. Хмельницького трактували як лютого ворога українського народу. Вже тоді адепти від т. зв. модерного мистецтва проголошували, «що народна пісня – примітив, застаріла селянська культура, що й Шевченко не може задовольнити наш машинний вік»⁶, а офіціози за тезами основоположника т. зв. соцреалізму М.Горького закликали творити новий «радянський фольклор» з партійними вождями та щасливим життям будівників комунізму.

На конкретних фактах з рідного села Г. Нудьга засвідчив, що голодомору передував типовий геноцидний терор українських селян: «Село жило тривожно. У 1929–30 роках заарештували, вивезли кудись 43 найкращих селянина, звинувативши їх у націоналізмі і зв'язках зі «Спілкою визволення України». Село принишло, чекаючи щоночі «чорних воронів»⁷. Він описав окремі постаті з тих жертв, згадав про гарний урожай восени 1932-го і повальний грабунок селян безмежними грошовими податками – «основний податок за землю й худобу, страховки, культподаток, самообкладання, за дерева в саду і ще й позика», яку платили «добровільно» ридма (186–187). «Наступ був фронтальний: позакривали й опечатали вітряки, щоб найщасливіші працівники вільної держави не могли змолоти щось для себе і для дітей [...]. Свиню забити заборонялося, треба здати її “пролетаріату”. Молоко, м'ясо, курей і навіть пір'я – все державі»⁸.

Молодий учитель української мови і літератури у рідному селі борсався у тому потоці голодоморної смерті з посіпаками – виконавцями того злочину, ризикуючи потрапити у смертельні жорна режиму, який перемелював усю націю. Тільки в 1988 р. він зміг описати те жахіття у спогадах «Цар-голод» з посвятою пам'яті батька, який загинув того 1933 р. Він писав, що за чотири роки Другої світової війни загинуло 5 мільйонів українців

⁶ Нудьга Григорій : біобібліографічний покажчик. – С. 145.

⁷ Там само. – С. 183.

⁸ Там само. – С. 188.

[...] від бомб, куль, насильств. І все то було з рук ворога. А 1932–33 року, за півроку «дружні батьківські руки» голодом умертвили 7,5 (чи 9) мільйонів переважно тих, хто виробив мільйони тонн їжі. Померли з голоду ті, хто нагодував мільйони друзів. Померли як вороги. Мирно, без ворожих бомб і куль від «батьківської руки» чи «братівської любови». Вимерли з довір'ям, а дехто з прокльоном. Вимерли голодною смертю там, де земля буяла урожаєм, зерном, садами, городиною, де весною кинь у землю зернину, а восени бери сніп⁹.

Г. Нудьга бачив і відчув на собі українобивче московське **колгоспне рабство у ХХ ст.** – безпаспортне, з криміналом за невироблені трудовні, з тюрмами і розстрілами за колоски («розкрадання соціалістичної власності»)… Україна розрізнено, стихійно боролася обрізами проти партійних погоничів, протестними бунтами, саботажем – і знемагала у тому рабстві. «Коли б окремі вибухи ненависти й боротьби скласти разом, були б Гімалаї українського опору»¹⁰, – писав працівник суду того часу. Рабська колгоспна Україна годувала хлібом імперію. Біда, що сучасні історики чомусь недобачають цього рабства ХХ, а воно відкрилося Г. Нудьзі зі всією своєю жажливою глибиною ще й на Колимі.

Владна кремлівська банда з перших днів панування створила собі у значній кількості з іноетнічних колаборантів апарат «червоного терору» – ВЧК з прилученням до нього на певний час і місцевих елементів. У чекістських катівнях відповідно до вказівок зверху, де перманентно йшла боротьба за владне кермо, трощили кості всіх підозрілих у ставленні до імперської політики. Україна була на особливому прицілі, в тому числі навіть і чільні спомогачі більшовицького режиму. Ще до голодомору українського села ці спомогачі побачили, що «реальну політику роблять не в столиці Харкові, а в іншій північній столиці»¹¹, – згадував юрист-очевидець усіх тодішніх дійств Олександр Семененко.

Після геноцидного голодомору колаборанти окупаційного режиму зрозуміли, що черга дійшла і до них. Як пише той же юрист-свідок тодішніх чекістських розправ, «Хвильовий міг не

⁹ Там само. – С. 179.

¹⁰ Семененко О. Харків, Харків... / Олександр Семененко. – Харків ; Нью-Йорк : «Березілля», 1992. – С. 100.

¹¹ Там само. – С. 21.

дожидатися того дня, коли з Чернишевської, 19, прийдуть забрати його ближчого друга Ялового і що завтра прийдуть по нього. Хвильовий був приготовлений давно до цього дня. Рішення застрелитись мусило з'явитися давно. Дехто думає, що самогубство Хвильового було демонстрацією проти чужої влади. Проте це не була чиста демонстрація не зв'язаної нічим людини. Мотиви Хвильового в день самогубства вже були залежні від його особистої ситуації, власного безвихідного становища, його неминучого арешту. Його трагічний вчинок не можна цілком уважати актом демонстративним, бо він затьмарений страхом арешту. Застрелилися і Гамарник, і Томський, і Скрипник також перед неминучим арештом. В їхніх пострілах не так багато протесту. Більше керував такими гамарниками страх, страх перед створеною ними самими системою тортур і перед кулею у підвалі.

Хвильовий і Скрипник могли надати своїм пострілам політичного значення, коли б їхня совість наказала їм стрілятися з гострим висловом протесту проти замучування голодом мільйонів українців-хліборобів. Тоді вони могли б умирати принаймні з надією, що їхня партія і егоїстичний далекий світ почують сухий тріск револьвера в українському місті Харкові»¹². Та самогубство того 1933-го М. Хвильового і М. Скрипника уже тоді змусило замислитись над злочинною політикою окупантів винищити українців. Тому, опинившись восени 1933-го в Харкові, як згадував Г. Нудьга, «відразу побував на могилі М. Хвильового, змалював її вигляд. Тепер її немає, мій малюнок чи не єдиний документ»¹³, бо могилу невдовзі стерли з лиця землі: режим-бо полював і з мертвими!

Г. Нудьга навіть спогадом російського письменника засвідчив факт виморювання голодом саме українців, де б вони не проживали – Белгородщина, Кубань..., цитуючи Юрія Черниченка: «и это страшно... Пепел деда должен постукивать, иначе – смерть живо (Юрий Черниченко. Писать, о чем думаешь. // Литературная газета. – 1987. – 28 октября)».

¹² Там само.

¹³ Нудьга Григорій : біобібліографічний покажчик. – С. 144.

Окупанти ретельно замітали сліди страхітливого злочину проти людства і людяності: «спалили восени 1933 всі книги й відомості про смертність» (як і матеріали перепису населення 1937 р.), «під страхом арешту й ув'язнення та виселки в Сибір наказано усім живим не говорити про голод, бо такі розмови будуть оцінені як “антирадянська агітація”, а той, хто буде говорити про таку святу правду, – “антирадянським агітатором”. І всі замовкли», – писав Г. Нудьга. «Знову смерть за смерть? Чи не сатанинська філософія?» – обурливо запитує він¹⁴. «Та про це треба криком кричати на увесь світ! Винуватців (живих і мертвих) треба судить, а не затикати рота народові новими погрозами, новими злочинами. Судить, як судили фашистів, бо це також фашизм – сталінський»¹⁵.

Говорити про все це я маю право, бо сам був голодним, сам був пухлий, бачив страхіття голоду в себе в селі, в сусідніх селах, у Києві, Харкові, інших містах. Бачив, як при мені падали люди й умирили, опухлі й немічні, як просили хліба, як, ставши від голоду звірами, убивали один одного. Ледве врятував частину сім'ї, знаю, який на смак «хліб» з липової кори, знаю, як то було щасливо наїстися «млинців» із свіжого вербового листу. Словом, я бачив і пережив те, чого не бачили, не знають і не пережили мої судді-злочинці, яких я можу осудити тільки словом, бо інші права у мене відібрані. Я буду розповідати тільки правду про те, що бачив, не вдаючись до хитромудрої документації, якою завжди запасуються злочинці...¹⁶

Так оголосив свою позицію свідок і жертва тяжкого злочину окупантів проти українців Г. Нудьга

«Чи не є Чорнобиль, масове будівництво на Україні недбало сконструйованих атомних станцій, новим злочином, намаганням знищити мільйони українців якщо не голодом, то модерним голодом?» – резонно запитує нас автор. І згадує Шевченкове: «А братія мовчить собі, витріщивши очі».

Голодоморний злочин окупантів запікся болючою ранюю у пам'яті Г. Нудьги, і він тоді собі дав обіцянку не писати нічого про «щасливе колгоспне життя». Весною 1933 р. «виїхав з села

¹⁴ Там само. – С. 180.

¹⁵ Там само. – С. 180–182.

¹⁶ Там само. – С. 180–183.

на навчання», оголосивши всім, наївно думаючи, що збудеться «хвоста» стеження за ним чекістів, що їде в Москву. Так він опинився не без труднощів на студентських голодних харчах у поновленому Харківському університеті, де зміг познайомитися з багатьма цікавими особистостями, а з перенесенням 1934 р. столиці до Києва з 1935 р. значно зміг розширити це коло вже у Київському університеті.

Київ інтелектуально збагатив Г. Нудьгу не тільки через пізнання визначних учених, митців, а найбільше, як завжди, через нові можливості для самоосвіти, в якій, як він пише, велику впливову силу мала Центральна наукова бібліотека: «І тепер згадую про неї, як про свою рідну хату, де в думках і душі робилися незбагненні повороти»¹⁷. Ще студентом його запросили, як такого що мав уже друковані праці, лаборантом, а затим і молодшим науковим співробітником новоствореного Інституту фольклору. Під нову хвилю погрому українства 1937 р., «викорінення решток буржуазних націоналістів в Академії наук», як писали тоді, кар'єристи-однокашники Г. Нудьги, Д. Кушнарєнко, І. Грицютенко, яким він допоміг влаштуватися в Академії, справді здібний і сумлінний науковець був звільнений з роботи. Не втримався він і в аспірантурі, до якої блискуче склав вступні іспити. Опинився у Полтавському педінституті, де, як він пише, було «порожньо»: майже всіх літераторів та й інших викладачів пересаджали.

Атмосфера страху тоді огортала всіх, «всі почали боятися найприроднішого – бути самим собою, страшатися своєї думки, мови, душі...», як пише Г. Нудьга, зрештою боялися найприроднішого – бути українцями. Ось до якої психологічної «кондиції» доводили окупанти знищуваних українців! І нема що гріха таїти, той страх і сьогодні ще сидить у шпаринах нашої душі...

У такій психологічній атмосфері в Полтаві, вірний собі Г. Нудьга не опускав рук, посилено працював у бібліотеці, за рік підготував і екстерном склав у Києві кандидатські іспити, написав дисертацію, познайомився з родиною Володимира Короленка, Панаса Мирного, з його сином заходився навколо створення музею письменника,

¹⁷ Там само. – С. 147.

у його хаті збиралися уцілілі кобзарі. Важко сказати, як мало склалася далі його життя, коли б його як командира-запасняка у військовому таборі не захопила війна. За Харковом влітку 1942 р. велика армія, яка відтягувала на себе німецькі сили, щоб рятувати Москву, опинилася в оточенні і полоні. Г. Нудьга вирвався з полону тільки тому, що був мобілізований з перепідготовки і мав паспорт, а не армійську книжку, і в такий спосіб міг видати себе як такого, що був «на окопах», тобто цивільним для риття траншей.

Під кінець війни як колишньому працівнику Академії і педагогу дали бронь і скерували на посаду в. о. старшого наукового співробітника Львівського відділення Академії наук, де він зближився з такими відомими вченими, як М. Возняк, Ф. Колесса, В. Щурат, І. Свенціцький, І. Крип'якевич, М. Кордуба, О. Роздольський, Олена Степанів та іншими молодими науковцями. Він став свідком, як на засіданнях партійні гауляйтери «проробляли» цих науковців за те, що вони писали при Польщі про становище підбільшовицької України. «І тільки одна мужня жінка О. Степанів сказала: “А хіба то не правда?”... Мужністю її захоплювалися всі», згадував Г. Нудьга, але за те вона опинилася в гулагівських каторжних таборах.

Не знав бідний Г. Нудьга, що і його московські окупанти постійно тримали на прицілі і тільки вичікували зручного моменту для удару – прецизійного, підступного, з далекосяжним розрахунком. Саме перед захистом дисертації, на київському вокзалі, на дорозі до відвідин новонародженого сина у Львові, 10 травня 1945 р. він опинився у підземеллі кам'яного мішка-одиначки підвалів НКВД на вул. Короленка у Києві. Тривалі тортури безсонням, проба погрози військовою статтею, статтею, пов'язаною з націоналізмом, з «антисоветской агитацией» – і врешті головна мета: «“Вы живете во Львове, там у нас острая борьба за советскую власть. Вы нам должны помочь выявлять врагов...” Я не стримався і майже скрикнув: “То ви хотите, щоб я продавав своїх колег? Цього ніколи не буде...” “Смотрите, ведь у вас свобода, диссертация, карьера... Подумайте”»¹⁸.

¹⁸ Там само. – С. 155–156.

Після цього етап до Полтави, камера смертників через переповненість загальних камер, камери з водою підземелля теперішнього КДБ, тортури безсонням на допитах та нарешті 8 серпня 1945 р. 15-20 хвилинне засідання «трійки» – і вирок: «10 років місцевих таборів загального режиму, поразка прав на три роки, конфіскація майна»¹⁹. І це за приписане майстрами каїнової справи: 1. «Клевета на тов. Сталина, будто бы он уничтожает национальные культуры и традиции»; 2. «Извращал украинский язык в националистическом духе»; 3. «Говорил, что в творчестве Шевченко превышают национальные мотивы над социальными»²⁰.

Десятки протестів, прохань переглянути справу залишалися без відповіді. Але на початку 1947 р. ще один захід сталінських душогубів морально зламати ученого-україніста, а заодно з його допомогою нищити інших українських науковців – універсальний метод окупантів ще з довоєнних 30-х років. Прокурор повідомляє в'язневі, що академіки М. Рильський, Ф. Колесса, В. Щурат і П. Попов виклопотали перегляд його справи і він піде на волю, а наступного дня табірний оперуповноважений йому говорить: «Ось ви йдете на волю, у Львов. Ви повинні допомогти нам побороти тамтешніх націоналістів, ворогів, отже, будемо з вами в цьому співпрацювати... Як, – запитав я, – за моє законне звільнення я повинен стати донощиком на тих, хто клопочеться про мою волю? Невже ви мене вважаєте за негідника?»²¹.

Ці перипетії фізичного і морально-психологічного терору засвідчують, як сталінські кати у післявоєнний період вигранювали своє ремесло. У передвоєнні роки вони діяли прямолінійно: закінчувався в'язневий оголошений термін і «трійка» тут же оголошувала смертний вирок. Тепер же для західної України, де УПА чинила окупантам героїчний опір, національну інтелігенцію треба було нищити вишуканішими способами, впускаючи згубний засіб у саму середину її мовчазно протестної душі, бо ж це тільки такі відчайдухи, як Олена Степанів, тою правдою могли відверто вда- рити в обличчя ворога.

¹⁹ Там само. – С. 156.

²⁰ Там само. – С. 158.

²¹ Там само. – С. 161.

Не дивно, що після невдалих експериментів над Г. Нудьгою, незламного запроторили на горезвісну Колиму, де каторжники ще з царських часів, як писав Т. Шевченко, з нор золото виносять, щоб пельку залити неситому. Не буду коментувати те каторжне пекло його табірних мук – його красномовно описав він у своїй «Малій автобіографії»²² та у спогаді «Кричали людські кістки (з Колимських нотаток)»²³. Звертає на себе увагу те, що аналітичне мислення ученого встановило статистичні параметри того десятого кола пекла, жахливого конвейера смерті. Він підрахував, що щоліта на Колиму завозили до півмільйона майже виключно політичних в'язнів, з яких виживали каліками менше 25%, що більше 60% тих приречених на смерть «радянських рабів» були з України.

Здавалося, бачу пекельний сон і мимоволі порівнював себе й інших з рабами Єгипту і Риму. Порівняв і відчув, що велика несправедливість рівняти себе з римським рабом, – пише Г. Нудьга. – Ми були найнещасливіші раби. Раб-чужоземець, куплений римським патрицієм, хоч і не мав волі, але був у нього цінністю (за раба заплачено гроші, він працівник, умре – велика втрата), а радянський раб – свій, безплатний, купувати його не треба, його годувати потрібно лише так, аби золото здобув, а умре – не біда, а радість начальнику «золотого приску», бо підвезуть свіжих, здорових – менше клопоту. А таких рабів тільки за офіційними даними за Хрущова було звільнено 29 мільйонів. Не звільнили б – полягли би і вони у вічних мерзлотах²⁴.

Зі справжньою силою рембрантівських контрастів описав Г. Нудьга устелену кістками Колиму як суцільну могилу, як кладовище мучеників. Вражаючою пекельним жахом є картина, як жорстокий начальник-тюремник вантажівкою толочив те цвинтарне поле з оголеним на вічній мерзлоті прахом замучених каторжників,

як під машиною все заворушилося, затріщало: там, де колеса давили на руки, ноги мерців – там кістки вгрузали в землю – з тріскотом, хрускотом, а кінці кісток збоку підіймалися і, мені здавалося, розлучені за порушений спокій хотіли схопити машину за шини, ресори, за гайки й болти, а слизькі черепи виповзали з-під гуми, підстрибували

²² Там само. – С. 140–174.

²³ Там само. – С. 208–216.

²⁴ Там само. – С. 209.

і ніби хотіли схопити машину своїми рештками білих зубів. Машина поїхала швидше і за нею у повітрі заскакали переломлені руки, ноги, страшно обурені й злопогрозливі черепи...²⁵

Щось, здавалося, містичне побачив після цього в'язень Нудьга, коли мігруюче стадо оленів не посміло піти по трупах цвинтаря каторжників, а таки обійшло його у дуже незручному місці. «Що це? Чудо? – запитує він. – Чи почуття великої солідарності з людиною. І досі для мене таємниця. Вождь звірів не ступив навіть на мертву кістку людини, невинно убитої вождем людства»²⁶.

Г. Нудьга мав щастя повернутися з каторжного пекла живим – ніби на волю, а точніше, як казали, у велику зону і був реабілітований, і співчутливо та прихильно був підтриманий визначними вченими і митцями – М. Рильським, О. Білецьким, М. Возняком, Є. Лазаренком, М. Поповим та ін. Але всі вони були, виявляється, безсилі, бо були тими ж рабами окупантів тільки у «великій зоні» і то до пори, до часу. Вже і кремлівський тиран сконав, а тюрма осталась. Геноцидний молох імперської Московщини пожирав українців новими способами: злиття націй, нав'язлива українобивча «двомовність», «українська неперспективна», таємна інструкція у ЗМІ замінювати «український» на «республіканський», офіційна доплата в шкільництві за русифікацію, панівне російське «старшобратство» в усіх культурологічних писаннях, ідеологічне конструювання «світового табору соціалізму», клонування «нового советського чловеєка», «воїна-інтернаціоналіста» – і тотальне удушення будь-якого вільнодумства чи спроб поневолених визволитися з того всесоюзного «табору»...

Але Г. Нудьга і в цих умовах самовіддано працював на полі українського літературознавства і фольклористики, працював у лещатах жорстокої цензури з реєстрами табуйованих імен, працював з клеймом «бувшого», цінні праці якого можна було роками маринувати, обкрадати, ігнорувати, принижувати, нагадувати авторові, що недавно його возили у «коров'ячих» вагонах, а його праці «не зв'язані з революцією і новим світом». Ученого з науковим

²⁵ Там само. – С. 214.

²⁶ Там само. – С. 215.

багажем академіка періодично звільняли з роботи на посаді молодшого наукового співробітника, аж поки передчасно через скорочення штату не витурили на мізерну пенсію.

Гігантська махіна окупантів для ідеологічного одурманення мас напродукувала уйму прислужників окупаційного режиму, яничарів-донощиків, українофобів, «партперсон», як їх назвав Г. Нудьга, які на приниженні його особи прагнули засвідчити відданість владному режимові і забезпечити собі кар'єрне вивищення. На жаль, ці нулі в науці, уквітчані титулами академіків, докторів, «професорів» і досі вершать долю України на владному Олімпі, фактично складають ядро «п'ятої колонії», яка розорену, пограбовану, морально спустошену націю і далі волочить по шляху геноциду. Мабуть, коли б столітній Григорій Антонович Нудьга був нині серед нас, він нагадав би слова генія української нації Тараса Шевченка:

Прозріте, люди, – день настав!
Розправте руки, змийте луду ...